

เสียงสะท้อนของเด็กไทย...จากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ "ประชาธิปไตยในวิถีไทย"

นันทิยา ดวงกุ่มเมศ : nuntiya.dou@mahidol.ac.th
อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ "ประชาธิปไตยในวิถีไทย" เป็นทั้งวิธีการในการสร้างการมีส่วนร่วมและการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักที่สำคัญวิธีหนึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ภายใต้อาณาเขตโครงการสร้างเสริมวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งสื่อสารลักษณะหรือสาระหลักของประชาธิปไตยที่ฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยจากข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย ทั้งของหน่วยงานต่างๆ และความรู้และประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนไทยที่ค้นพบ เพื่อสร้างความตระหนักและกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนไทยเปิดมุมมองเกี่ยวกับความหมายของประชาธิปไตยที่ไม่แค่ระบอบการเมืองการปกครอง แต่ประชาธิปไตยยังเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของทุกคนที่ไม่สามารถจะหย่าขาดจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมได้ อาทิ ความเชื่อ ค่านิยม ศาสนา อาชีพ สถาบันทางสังคมต่างๆ ซึ่งล้วนแต่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ อีกด้วย

การจัดเวทีไม่ได้เป็นเพียงแค่กระบวนการในการเก็บข้อมูลการรับรู้ของเด็กและเยาวชนไทยที่มีต่อประชาธิปไตยเท่านั้น แต่การออกแบบเวทียังมีเป้าหมายหลักในการเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้สะท้อนความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยที่อยู่ใกล้ตัว ตลอดจนชวนคิดชวนคุยถึงประชาธิปไตยที่อยากได้หรือต้องการอีกด้วย โดยแต่ละเวทีใช้การทำกิจกรรมเชิงกระบวนการหลากหลายรูปแบบที่สอดแทรกประเด็นเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาวิจัยเอกสารและเสียงสะท้อนจากเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมเวทีอย่างนั้นๆ

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จัดขึ้นนี้ใช้เวลาเวทีละ 3 วัน โดยแบ่งออกเป็น 4 เวที คือ ภาคเหนือจัดที่เชียงใหม่ ภาคอีสานจัดที่ขอนแก่น ภาคใต้จัดที่สงขลา และภาคกลางจัดที่นครปฐม โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ของโรงเรียนประจำจังหวัดทุกจังหวัดในแต่ละภาค จำนวน 419 คน เนื่องจากมองว่านักเรียนกลุ่มนี้มีความกล้าแสดงความคิดเห็นและน่าจะมีความสามารถในการสื่อสาร เพื่อส่งต่อความคิดที่ได้รับจากเวทีได้ ตลอดจนยังเป็นวัยที่อยู่ในช่วงต้นๆ ที่สามารถเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลายได้ กล่าวคือ เป็นเด็กที่มีลักษณะของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางความคิด (Change Agent) นั่นเอง

สิ่งสำคัญในการออกแบบเวที คือ ในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง ทำให้สามารถกำหนดได้ว่า จะใช้อะไรเป็นข้อมูล (Input) แล้วจะใช้วิธีการหรือกระบวนการ (Process) อะไร อย่างไร (เช่น กิจกรรม เกม คลิป บรรยาย) ในการนำเสนอข้อมูลนั้น และจะทำให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้ความคิด เกิดความเข้าใจ หรือสะอึกสะอื้นคิดเรื่องอะไร (Expected Output) ทั้งนี้ เมื่อนำทุกอย่างมาเรียงร้อยเข้าด้วยกันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายหลักของเวที คือ เด็กและเยาวชนเกิดความตระหนักถึงการมีชีวิตตามแนวทางแห่งประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับวิถีของไทย โดยไม่จำเป็นต้องเหมือนกับประชาธิปไตยของประเทศอื่นใดในโลก นอกจากนี้ การแยกจัดเวทีในแต่ละภูมิภาคก็ทำให้การแลกเปลี่ยนและการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตของเด็กในแต่ละท้องถิ่นมีความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากในแต่ละภูมิภาคจะมีความเชื่อ ค่านิยม ที่เป็นลักษณะเฉพาะของภูมิภาคที่แตกต่างกันออกไป...

Research Scoop

อย่างไรก็ตาม เมื่อลงมือทำจริง ก็จำเป็นต้องมีการทบทวน ปรับเปลี่ยนกิจกรรมหรือตัววิทยากรกระบวนการให้มีความเหมาะสม กับธรรมชาติและลักษณะของเด็กและเยาวชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมี ข้อสังเกตว่าการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้น ประกอบกับลักษณะและ ธรรมชาติของเด็กและเยาวชนในแต่ละภูมิภาคที่แตกต่างกันไป ก็ทำให้ Mood and Tone และผลที่ได้แตกต่างกันออกไปบ้าง โดยเด็กที่มา จากภาคเหนือ ภาคอีสานให้ความกระตือรือร้นในการเข้าร่วม กิจกรรม เช่นเดียวกันกับเด็กที่มาจากภาคใต้ที่ตั้งใจและจริงจังในการ เรียนรู้จากกิจกรรมอย่างมาก แต่เด็กจากภาคกลางนั้นดูเหมือนจะ ให้ความสนใจในกิจกรรมน้อยกว่าภาคอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โอกาสในการเข้าถึงสื่อ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีต่างๆ ที่มากกว่า เด็กจากภาคอื่น ๆ ตลอดจนการใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่มีความเป็น ท้องถิ่นจะลดบทบาทลงไป

ในแง่การรับรู้หรือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่มี อยู่ขณะนี้ จะไม่แตกต่างกันมากนัก โดยเด็ก ๆ จะมองประชาธิปไตยในมิติ การเมืองการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดเป็นส่วนใหญ่ ส่วนลักษณะ สำคัญของความเป็นประชาธิปไตยที่รับรู้ ได้แก่ ความเท่าเทียม ความ ยุติธรรม สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเคารพความ คิดเห็นของเสียงข้างน้อย การยอมรับเสียงของคนส่วนมาก การมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นที่ต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น การเคารพในกฎหมาย และเคารพซึ่งกันและกัน ความรักในชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ความ สามัคคี ความซื่อสัตย์ การไม่ทุจริต นอกจากนี้ บางคนยังมองว่า ประชาธิปไตย คือ ความขัดแย้ง ความไม่เสมอภาคในการได้รับสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิในการศึกษาที่แตกต่างกันระหว่างคนจนกับคนรวย อีกทั้งเป็นที่ น่าสนใจว่า เด็กบางคนได้กล่าวถึงประชาธิปไตยในมิติของวิถีการดำเนิน ชีวิตหรือการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เช่น "ประชาธิปไตยคือการใช้ชีวิต ประจําอย่างมีเหตุผลและมีความสุข" และ "การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข" "การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ สงบสุขและเท่าเทียมกัน" เป็นต้น

ทว่าจากการรับฟังความคิดเห็นของเด็กๆ ภายหลังจากได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการทำงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักเกี่ยวกับประชาธิปไตยในมิติที่ เป็นการดำเนินชีวิตที่ไม่สามารถแยกออกจากบริบทและเงื่อนไข ทางสังคมและวัฒนธรรมไทยมากขึ้น ตัวอย่างเช่น

ประชาธิปไตย คือ ชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องใกล้ตัว ไม่ใช่เพียงเรื่อง ประเด็นทางการเมืองการปกครองอย่างเดียว

ประชาธิปไตย คือ การที่เราอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขภายใต้สิทธิเสรีภาพ

สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ภายใต้กฎระเบียบวินัย รู้จัก การใช้เหตุผล มีความสามัคคี ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ การประนีประนอม พึ่งพอกัน เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเป็นสุข

การอยู่ร่วมกันแบบมีส่วนร่วม "ส่วนร่วม-ส่วนรวม" คือ การมีส่วนร่วมของ ประชาชน ในการแก้ปัญหา ตัดสินใจ ภายใต้กรอบความคิดที่มีหลักการ และเหตุผล เอื้ออาทร แบ่งปัน ประนีประนอม ความสามัคคี มีความ รับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความพอเพียง ไม่เอาเปรียบเปรียบ เคารพและ ยอมรับในความแตกต่าง จึงจะทำให้สังคมมีความสุขสงบสุข มีขอบเขต

เสียงสะท้อนจากเด็กๆ เหล่านี้เป็นทั้งความหวัง พลัง และ จุดเริ่มต้นของการสร้างความตระหนักให้กับเด็ก เยาวชน และคนใน สังคมไทยได้ใช้ชีวิตตามครรลองของประชาธิปไตยที่สอดคล้องและอยู่บน พื้นฐานของวิถีไทย อันจะนำสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยที่ไม่ ต้องให้ใครมาบอกหรือกำหนดว่าความเป็นสังคมประชาธิปไตยของไทย เราจะต้องเป็นแบบนั้น หรือทำแบบนี้ ...เพราะเรามีวิถีชีวิตไทยที่เป็น ส่วนหนึ่งประชาธิปไตยอยู่แล้วนั่นเอง

ข้อมูลจากโครงการสร้างความตระหนักในวิถีประชาธิปไตยให้เด็กและ เยาวชนผ่านวัฒนธรรมไทย
 คณะผู้วิจัย : ผศ.ดร. นันทิยา ดวงภุมเมศ/ อ.ดร. นันทิดา จันทร์ทรงสุ/
 ผศ.ดร. นิติดา แสงสิงแก้ว
 ศูนย์สนับสนุนการวิจัยจาก สสส.
Research SCOOP